

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 303 (9680) | 1974 чылдың декабрь 28, суббота | 1974 чылда үлээлдеттинген | Өрттө 2 коп.

ТОДАРАДЫКЧЫ ЧЫЛДЫҢ СӨӨЛГҮ ХҮННЕРИНДЕ

КУШ-АЖЫЛЧЫ РАПОРТТАР

Тоску беш чылдың дөрткү чымын плангана онаалдарын хууса бетинде күсеткенниң дугайында куш-ажычы рапорттар кээп турар.

СЭКП-ниң тоогутуу XXIV съездинин шийтирлерин амыдыралга боттадырышкан, чоңуң материалдык чаагай чоруун бедилер дээш Кызыл-садыгның коллективни тодарадыкчы чылда үрметкен садар бараан саарылгазының планын бо чылдың декабрь 26-да күсеткен рапорттаан.

Чылдың төңүзүңе чедир арткан каш хонуктарда найсымаалдык садыг бугура-гелери 1 млн. 200 муң рубльдиң бараанын сайгарар сорулганга салган.

Ол ишкан бараанын садыгларын чылда депшияткер аргаларын калба-биле ажаллап турар. Шунту 57 магазинниң 28-ү, азы 37 хуузу садып алычкылар бараанын боттары шийип алыр аргаже ишчезин, оарнын саарган бараанын иштин бараан саарылгазының 38 хуузу өлөр турар.

Садыг министрствозунуң садым-беткек

баазының коллективни өөңчөп садар бараан саарылгазының беш чылдың дөрткү чымында планын онаалдазын хуусаан эрте 104,5 хуу боттадырышкан СЭКП Кызыл хооркомунга, хооруккомга рапорттаан. 1974 чылда 33 млн. 500 муң рубльдин өөңчөп садар бараан саарылгазының планын ук коллектив декабрь 17-де буреп боттадырышкан. Дөрт чылдың планында ажыр бааза 5 млн. 666 муң рубльдиң бараанын саарган.

Чыл төңүзүңе чедир арткан хонуктарда паландан ажыр 1 млн. 600 муң рубльдин бараанын сайгарарын коллектив шийтирээ.

Тодарадыкчы чылдың планын онаалдазын хуусаа бетинде боттадырышкан рапорттаан коллективтерин аразында Тыва республикозунуң автотранспорт конторазы бааза бар. Ол коллектив тоску беш чылдың дөрткү чымында чүк соортур талазы-биле планын онаалдазын 10 хонук бугурагач күсеткен.

(Бистиң корр.)

БЕЛКОВТУУ МУРНАВЫШААН

«Кызыл тудуг» эргелелиниң коммунисттер боттарының эөңчөп хуралына эргелеле ийги тудуг уластурун ажаллашчыларын социалистик үлээлгени күсетип, чарышты кайы хире дээштин органвзаста турарын дугайында чугаалашкан. Ол талазы-биле ук уластурун начальниң анык инженер В. Г. Иванов уластурун тудугчуларын ажаллашчыларын дугайында коммунисттерге өткөзүп берген.

Тудугчулар чыл дугузунда 274 аал ишти чурттаар үш улуг бажыны ажаллап кинрил, 58 орунуң ажаллап бажыны тутканын. 1973 чылда бодалга, 350 муң рубльдин

тудуг-монтаж ажалдарын ол уластурун бригадалары хейи кылган. Ийчангаш бо уластурун ажаллашчылар эргелеле уластурун аразында калбарган социалистик чарышканы тилекчи болуп үнген.

Уластуру эйтер Б. Белков, Н. Белковский оларнын бригадалары чыл планын октябрьда-ла ажаллашты. Ол ий бригадала амыг уеле эргелеле ийги, ийги черлерни эөлөшкөн.

Бо бригадаларнын мурнакчыларына С. Борбак-оол, В. Чарухин, О. Отук-оол, В. Дубинин, Т. Тенек-оол, Н. Панин, М. Саян-Хуурак болгаш өскө

дериң-даа хамаарыштырып бо-лур.

Бар чедишкенир-биле кады өткөдү динчап турганы уластурун ажаллашчылар амыг чедир ажаллаштырмай турар курлавырлар бар дээрзин орта санал берген коммунисттер демдегел, оларын буреп ажаллашты талазы-биле хемчегелери аң чоруларын оң удурткучулар сүмелди. Коммунисттерин иштин хуралларында ийги ийгилик, удурткучуларнын өткөдү турар ап турарын моон сонгаар-даа практикалары чугула дээрзин хуралга коммунисттер демдегелди.

Д. ЧУЛДУМ-ООЛ.

Ажыглалга кирер объектиде

Кызылдың тараа-дээрбе комбинатының комбинатори цегин бо чылдын иял-ла ажыглалга кирер дээш ияла хаара тутушкан тудуг организаацияларының ажаллашчылары күженишкенин ажаллап турар. Ийги болжажык № 62 мехколонианын удурткучуларнын ажаллашчыларынын тудуга ажаллап турар иязы-буреп мергежилди кижилерин күш-ажылың эки организаация шылалык турарында ийгилик баалаан графигиниң чамдык пункттары күсеттимейн турар.

Комплекстин мал чени белеткээр цегин ажыглалга кирер ийги чергенин сорулгазын, ийчангаш бо объектиде ажаллашчы күжү чегери-биле мобилизаастаан. Оң сес кайт корпузувун үстүкү каттарында дериг-херекселерин хөй кезини эптээн, Алакы, иялгы аштаваанында Красноярскиниң тудуг-монтаж эргелелиниң монтажниктерин айткан графигтен ийи хун сойнап берген.

Олар мал чени белеткээр объектиде хонуксааларын үстүкү каттарыңе үндүрер горизонтальдык II транспорттору бо хүнерге чедир шунту-аун монтажат тургускап, оларнын экиртилгенин дүң-хун чок чорулар ужурап турган. Амыг ийи бункер долузу-биле эптэп тургустунаан.

Цехтин болгаш котельнянын корпустарын сонгалар болгаш экиртилгенин тузаларын, шөөчаларын кылдыр ажаллаштыр хемчезли амыг улагу.

Тудуг тургускап ийгилик хуралы кезээниң-не 5 шакта бооп турар. Аныг тус-тус тудуг болгаш монтаж организаацияларынын удурткучулары, мастарлар болгаш бригадирлер эркен хун дугузунда кандыг ажаллап кылдыңа-иш, графигте айттыңган чүдүлөр ол хун канчаар күүсеттимейн илеткел турар. Соөлү болгаш хуралга штабтын кижигүнери графигте хонуксааларын № 62 мехколонианын удурткучуларнын, иялгы хол инженер В. А.

Шкаповтун тудугчуларын, шөөчилерин ажаллашты хонуксааларын тузаларында дел демдегелди.

Амыг уеле «Тыва тудуг» трестин районнарда мехколониаларында чүк ажыг тудугчу, Кызыл хоорайда хүнүңе-не 60 хире шөөн бо тудуга ажаллап турар. Оларнын кылдыр ажаллап баш удур толдарын бээр, ол хун олар чезе хире ажаллап кылганы дээш ийгилик айттыңган тодаргай хонуксааларын турар.

Чыл төңүзүңе чедир арткан хонуктарын дугузунда манаа ажаллап дүң-хун чок организаация тургаш, салдыңган сорулган күүсөдериңиң чедир амыг хемчегелерин штаб боттадырып эгелээ.

С. МААДЫ. ЧУРУКТА: Кызылда «Сөбүр» монтаж уластурун мурнакчы монтажниктер А. В. Бабченко (солгай тала-сеттинде) биле А. В. Брохановтун тараа-дээрбе комбинатында тудугчаның № 1 бригаданың хынаалдазын кылдып турары. А. СОДУНАМНЫҢ фотогу.

Кыш болуңун доду эргелешке кирген. Ийчангаш ажаллашчыларын удурткучуларын, тускай эртемчилерге, малчынарга улуг харысалганы онаан, мал ченин чарыгаларына камналыгы болурун чыгарар-ла пегей берген.

«Сут-Хөл» совхозта кышкы байдал дугузунда болуп артышкан. Оң ажаллашчыларын Киров салбырында (эргелекчи Т. Төгүс) көрүп болур.

Ийги сүт-бараан фермазынын ажаллашчылары декабрь 10-дан эгелээш чаа инек кажаалыңга ажаллап ужурап турганнар. Ийчангаш чаа ук кажаа чогуур үезинде ажаллап кирбей берген. Мал ченин азыраар шөлдүн тудуу баала-ла ийгилик байлаа. А эрги инек кажаалынын алаа лоң. Иштин өл-шак. Артында бусталың турар. Ийгилик кажаага инек чаа канчал шылалың турар чаа. Малдын алаага өдөк азы саваң орунуга хирээни төп турар. Хирээни кургап, эркен чымыг чүдө динчилер. Ийчангаш чаа оң амыг баа эгелээш: оңу ол шала кырынга төп каа-га дораян-ла шыйгы бээр.

Ийчангаш кажаалынын ийги күжүңе чүдээр, ийги кургап, чымыг. Ийчангаш чаа оң бир өрөөнүңде 60 ажыг бизанын ажаллап, түдү алган. Ол болза, күш-дегилеи баксырап мал-дериң. Ам бизин 13 баш амыг. Бизааларын турар чери динчилер. Ол хирээниде оларын үндүрүп агаарлаттайн турар. Ийчангаш бизааларын чудаан, аарып турар чылдагыны ийги.

«Сут-Хөл» совхозтун хол зоотехниги Л. Ч. Монгуштуң чугаазы-биле алыр, белеткел-тиңен 2272 тонна сиңениң 1400 ажыг тонназы арткан. А 616 тонна саванын бөрүк чарышты чарыгдаттына берген. Моон алгаш көөрге, совхозта мал ченин курлавыры дика кылдыралган. Мал чени камналыга чок чарыгдан турары моон-ла ийгилик. А кыш чүдө чезе эгелээш. Часка чедир үе ийги. Белеткелтиң мал чени четир деп хөнгө алышкан, амдан эгелеп норма-чижек бааламаалаалайи сиңен, саван, силюсто кайы-хамзан чок төт-чөпчөп эгелээрге болур бээр?

Ийгилик чижекти Киров салбырынын сүт-бараан фермазында көрүп болур. Ийги саванын инекке млыбарды хайыдырып берип тургаа-даа, сиңенин карак-биле ийгиликте көргөн, аныг-ла то-чая каап бээр. Баа бир чижек. Совхозтун Кызыл-Тайга салбыры беш тонна сиңенин малга чаа бастырып, динчилер.

Совхозтун девисээринде хар чуга. Ийчангаш иялгы Кызыл-Тайга баарында хойжуларын сүт-биле хандырып кол айттырып болу берген. Оңу совхоз долузу-биле боттадырып чугаалашкан. Сүт сөөртүр машиналарын насозу чогулдан олар Киров салбырының инек фермазында кудуктан аксып ап турар. Оң ужулдан машиналар кышталгаларга барган дедир курут кээп, 30—40 км черлерге хөй үе-ишкы чарыгдан турар.

КЫШТАГЛАШКЫН КАНЧААР ЭРТИП ТУРАРЫЛ?

«Шын» солунуң болгаш радионуң каттышкан рейдизи

Ийчангаш чаа инек кажаалыңга ажаллап ужурап турганнар. Ийчангаш чаа ук кажаа чогуур үезинде ажаллап кирбей берген. Мал ченин азыраар шөлдүн тудуу баала-ла ийгилик байлаа. А эрги инек кажаалынын алаа лоң. Иштин өл-шак. Артында бусталың турар. Ийгилик кажаага инек чаа канчал шылалың турар чаа. Малдын алаага өдөк азы саваң орунуга хирээни төп турар. Хирээни кургап, эркен чымыг чүдө динчилер. Ийчангаш чаа оң амыг баа эгелээш: оңу ол шала кырынга төп каа-га дораян-ла шыйгы бээр.

Ийчангаш кажаалынын ийги күжүңе чүдээр, ийги кургап, чымыг. Ийчангаш чаа оң бир өрөөнүңде 60 ажыг бизанын ажаллап, түдү алган. Ол болза, күш-дегилеи баксырап мал-дериң. Ам бизин 13 баш амыг. Бизааларын турар чери динчилер. Ол хирээниде оларын үндүрүп агаарлаттайн турар. Ийчангаш бизааларын чудаан, аарып турар чылдагыны ийги.

«Сут-Хөл» совхозтун хол зоотехниги Л. Ч. Монгуштуң чугаазы-биле алыр, белеткел-тиңен 2272 тонна сиңениң 1400 ажыг тонназы арткан. А 616 тонна саванын бөрүк чарышты чарыгдаттына берген. Моон алгаш көөрге, совхозта мал ченин курлавыры дика кылдыралган. Мал чени камналыга чок чарыгдан турары моон-ла ийгилик. А кыш чүдө чезе эгелээш. Часка чедир үе ийги. Белеткелтиң мал чени четир деп хөнгө алышкан, амдан эгелеп норма-чижек бааламаалаалайи сиңен, саван, силюсто кайы-хамзан чок төт-чөпчөп эгелээрге болур бээр?

Ийгилик чижекти Киров салбырынын сүт-бараан фермазында көрүп болур. Ийги саванын инекке млыбарды хайыдырып берип тургаа-даа, сиңенин карак-биле ийгиликте көргөн, аныг-ла то-чая каап бээр. Баа бир чижек. Совхозтун Кызыл-Тайга салбыры беш тонна сиңенин малга чаа бастырып, динчилер.

Совхозтун девисээринде хар чуга. Ийчангаш иялгы Кызыл-Тайга баарында хойжуларын сүт-биле хандырып кол айттырып болу берген. Оңу совхоз долузу-биле боттадырып чугаалашкан. Сүт сөөртүр машиналарын насозу чогулдан олар Киров салбырының инек фермазында кудуктан аксып ап турар. Оң ужулдан машиналар кышталгаларга барган дедир курут кээп, 30—40 км черлерге хөй үе-ишкы чарыгдан турар.

Ийчангаш чаа инек кажаалыңга ажаллап ужурап турганнар. Ийчангаш чаа ук кажаа чогуур үезинде ажаллап кирбей берген. Мал ченин азыраар шөлдүн тудуу баала-ла ийгилик байлаа. А эрги инек кажаалынын алаа лоң. Иштин өл-шак. Артында бусталың турар. Ийгилик кажаага инек чаа канчал шылалың турар чаа. Малдын алаага өдөк азы саваң орунуга хирээни төп турар. Хирээни кургап, эркен чымыг чүдө динчилер. Ийчангаш чаа оң амыг баа эгелээш: оңу ол шала кырынга төп каа-га дораян-ла шыйгы бээр.

Ийчангаш кажаалынын ийги күжүңе чүдээр, ийги кургап, чымыг. Ийчангаш чаа оң бир өрөөнүңде 60 ажыг бизанын ажаллап, түдү алган. Ол болза, күш-дегилеи баксырап мал-дериң. Ам бизин 13 баш амыг. Бизааларын турар чери динчилер. Ол хирээниде оларын үндүрүп агаарлаттайн турар. Ийчангаш бизааларын чудаан, аарып турар чылдагыны ийги.

«Сут-Хөл» совхозтун хол зоотехниги Л. Ч. Монгуштуң чугаазы-биле алыр, белеткел-тиңен 2272 тонна сиңениң 1400 ажыг тонназы арткан. А 616 тонна саванын бөрүк чарышты чарыгдаттына берген. Моон алгаш көөрге, совхозта мал ченин курлавыры дика кылдыралган. Мал чени камналыга чок чарыгдан турары моон-ла ийгилик. А кыш чүдө чезе эгелээш. Часка чедир үе ийги. Белеткелтиң мал чени четир деп хөнгө алышкан, амдан эгелеп норма-чижек бааламаалаалайи сиңен, саван, силюсто кайы-хамзан чок төт-чөпчөп эгелээрге болур бээр?

Ийгилик чижекти Киров салбырынын сүт-бараан фермазында көрүп болур. Ийги саванын инекке млыбарды хайыдырып берип тургаа-даа, сиңенин карак-биле ийгиликте көргөн, аныг-ла то-чая каап бээр. Баа бир чижек. Совхозтун Кызыл-Тайга салбыры беш тонна сиңенин малга чаа бастырып, динчилер.

Совхозтун девисээринде хар чуга. Ийчангаш иялгы Кызыл-Тайга баарында хойжуларын сүт-биле хандырып кол айттырып болу берген. Оңу совхоз долузу-биле боттадырып чугаалашкан. Сүт сөөртүр машиналарын насозу чогулдан олар Киров салбырының инек фермазында кудуктан аксып ап турар. Оң ужулдан машиналар кышталгаларга барган дедир курут кээп, 30—40 км черлерге хөй үе-ишкы чарыгдан турар.

Ийчангаш чаа инек кажаалыңга ажаллап ужурап турганнар. Ийчангаш чаа ук кажаа чогуур үезинде ажаллап кирбей берген. Мал ченин азыраар шөлдүн тудуу баала-ла ийгилик байлаа. А эрги инек кажаалынын алаа лоң. Иштин өл-шак. Артында бусталың турар. Ийгилик кажаага инек чаа канчал шылалың турар чаа. Малдын алаага өдөк азы саваң орунуга хирээни төп турар. Хирээни кургап, эркен чымыг чүдө динчилер. Ийчангаш чаа оң амыг баа эгелээш: оңу ол шала кырынга төп каа-га дораян-ла шыйгы бээр.

Ийчангаш кажаалынын ийги күжүңе чүдээр, ийги кургап, чымыг. Ийчангаш чаа оң бир өрөөнүңде 60 ажыг бизанын ажаллап, түдү алган. Ол болза, күш-дегилеи баксырап мал-дериң. Ам бизин 13 баш амыг. Бизааларын турар чери динчилер. Ол хирээниде оларын үндүрүп агаарлаттайн турар. Ийчангаш бизааларын чудаан, аарып турар чылдагыны ийги.

«Сут-Хөл» совхозтун хол зоотехниги Л. Ч. Монгуштуң чугаазы-биле алыр, белеткел-тиңен 2272 тонна сиңениң 1400 ажыг тонназы арткан. А 616 тонна саванын бөрүк чарышты чарыгдаттына берген. Моон алгаш көөрге, совхозта мал ченин курлавыры дика кылдыралган. Мал чени камналыга чок чарыгдан турары моон-ла ийгилик. А кыш чүдө чезе эгелээш. Часка чедир үе ийги. Белеткелтиң мал чени четир деп хөнгө алышкан, амдан эгелеп норма-чижек бааламаалаалайи сиңен, саван, силюсто кайы-хамзан чок төт-чөпчөп эгелээрге болур бээр?

Ийгилик чижекти Киров салбырынын сүт-бараан фермазында көрүп болур. Ийги саванын инекке млыбарды хайыдырып берип тургаа-даа, сиңенин карак-биле ийгиликте көргөн, аныг-ла то-чая каап бээр. Баа бир чижек. Совхозтун Кызыл-Тайга салбыры беш тонна сиңенин малга чаа бастырып, динчилер.

Совхозтун девисээринде хар чуга. Ийчангаш иялгы Кызыл-Тайга баарында хойжуларын сүт-биле хандырып кол айттырып болу берген. Оңу совхоз долузу-биле боттадырып чугаалашкан. Сүт сөөртүр машиналарын насозу чогулдан олар Киров салбырының инек фермазында кудуктан аксып ап турар. Оң ужулдан машиналар кышталгаларга барган дедир курут кээп, 30—40 км черлерге хөй үе-ишкы чарыгдан турар.

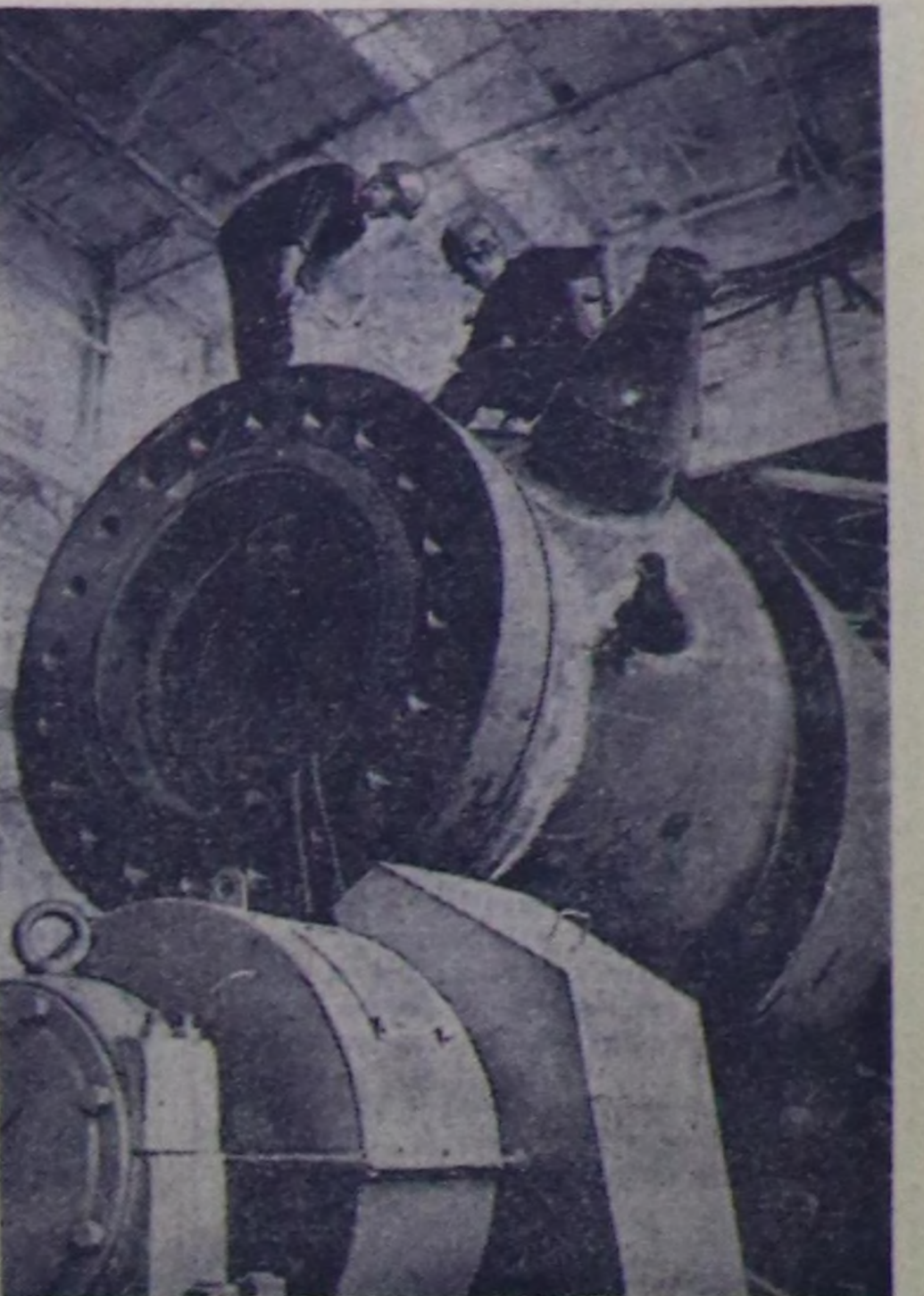
Ийчангаш чаа инек кажаалыңга ажаллап ужурап турганнар. Ийчангаш чаа ук кажаа чогуур үезинде ажаллап кирбей берген. Мал ченин азыраар шөлдүн тудуу баала-ла ийгилик байлаа. А эрги инек кажаалынын алаа лоң. Иштин өл-шак. Артында бусталың турар. Ийгилик кажаага инек чаа канчал шылалың турар чаа. Малдын алаага өдөк азы саваң орунуга хирээни төп турар. Хирээни кургап, эркен чымыг чүдө динчилер. Ийчангаш чаа оң амыг баа эгелээш: оңу ол шала кырынга төп каа-га дораян-ла шыйгы бээр.

Ийчангаш кажаалынын ийги күжүңе чүдээр, ийги кургап, чымыг. Ийчангаш чаа оң бир өрөөнүңде 60 ажыг бизанын ажаллап, түдү алган. Ол болза, күш-дегилеи баксырап мал-дериң. Ам бизин 13 баш амыг. Бизааларын турар чери динчилер. Ол хирээниде оларын үндүрүп агаарлаттайн турар. Ийчангаш бизааларын чудаан, аарып турар чылдагыны ийги.

«Сут-Хөл» совхозтун хол зоотехниги Л. Ч. Монгуштуң чугаазы-биле алыр, белеткел-тиңен 2272 тонна сиңениң 1400 ажыг тонназы арткан. А 616 тонна саванын бөрүк чарышты чарыгдаттына берген. Моон алгаш көөрге, совхозта мал ченин курлавыры дика кылдыралган. Мал чени камналыга чок чарыгдан турары моон-ла ийгилик. А кыш чүдө чезе эгелээш. Часка чедир үе ийги. Белеткелтиң мал чени четир деп хөнгө алышкан, амдан эгелеп норма-чижек бааламаалаалайи сиңен, саван, силюсто кайы-хамзан чок төт-чөпчөп эгелээрге болур бээр?

Ийгилик чижекти Киров салбырынын сүт-бараан фермазында көрүп болур. Ийги саванын инекке млыбарды хайыдырып берип тургаа-даа, сиңенин карак-биле ийгиликте көргөн, аныг-ла то-чая каап бээр. Баа бир чижек. Совхозтун Кызыл-Тайга салбыры беш тонна сиңенин малга чаа бастырып, динчилер.

Совхозтун девисээринде хар чуга. Ийчангаш иялгы Кызыл-Тайга баарында хойжуларын сүт-биле хандырып кол айттырып болу берген. Оңу совхоз долузу-биле боттадырып чугаалашкан. Сүт сөөртүр машиналарын насозу чогулдан олар Киров салбырының инек фермазында кудуктан аксып ап турар. Оң ужулдан машиналар кышталгаларга барган дедир курут кээп, 30—40 км черлерге хөй үе-ишкы чарыгдан турар.

УЖУДУУШКУНДА ОРБИТАНЫҢ «САЛЮТ-4» СТАНЦИЯЗЫ

Космос делгенин шийчээриниң программасы эбуугар 1974 чылдың декабрь 26-да орбитаның «Салют-4» станциязын Совет Эвилелинде салып үндүргөн.

«Салют-4» станциязы салып үндүргенин сорулгазы орбитага ужурап станцияны конструкция-тургузуун, оң системаларын болгаш аппараттарын улам сайыраштырып, кылдыр болгаш космоска ужудуушкун үезинде эртем-техникти шийчээрлерин база тургузууларын кылдыр болур.

Совет Эвилелиниң девисээрлеринде тургузулган болгаш СССР-нин Эртемлер академиязының Академика океанын деви-сээрлеринде чоруур «Академик Сергей Королёв» деп суднозуп-ла тургузулган хемчезкиңиң черлер оң ужудуушкуну хай-гаарып, телеметриңиң мезээлерин хүлөп ап, станцияны утлап-башкырып турар.

Телеметриңиң мезээлерин түңкөлөргө эбуугар алыр, станцияны системалары, агрегаттары болгаш эртем аппараттары чоғумчалыг ажаллап турар.

(СЭТА).

УЖУДУУШКУНДА «КОСМОС-700»

1974 чылдың декабрь 26-да Совет Эвилелинде Чернин эгелээп «Космос-700» кылмаал спутнигин салып үндүргөн. Спутникте космос делгенин шийчээриниң үргүчүлээр эртем аппараттарын эптөл, тургускап.

Аппаратура чоғумчалыг ажаллап турар. Башкылары-саналга төвү кээп турар мезээлерин ажаллап кылдып турар.

(СЭТА).

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНДА

Дуун Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң хуралы Дээди Советтин Президиумунуң Даргазынын ораакчызы В. В. Добрымисловтун даргаалың-биле өрткөн.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң үшкү чымызын тоску сессиязынын хүн чүрүмү-биле холбаалыг айтырыларын ол хуралга чугаалашкан.

Дээди Советтин план-бюджет комиссиязынын даргазы депутат М. Е. Абрамов Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң план-бюджет, адырлар айым-биле, аныктар херектериниң талазы-биле болгаш бойдус камгалалынын талазы-биле комиссия-дарынын хуралдарына 1975 чылда Тыва АССР-ниң улус ажаллашкы хөгжүдериңиң Күрүне планын болгаш Күрүне бюджетин баа 1973 чылда Тыва АССР-ниң Күрүне бюджетини күүсөдериңиң дугайында өткөттү баш удур чугаалашканын амыгтанган.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң хуралыга ажаллачы чоңар депутаттарын Кызыл хоорай Советиниң доктаалы каммиссарлар болгаш депутаттар болуктери-биле ажаллашкы дугайында болгаш өске-даа айтырыларын база чугаалашкан. Чугаалашкан айтырылар талазы-биле чогуур доктаалдарын хүлөп алган.

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ШУКУ ЧЫҢЫЖЫНЫҢ ТОСКУ СЕССИЯЗЫНЫҢ АНЫТТЫРЫЛАРЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң сессиязы декабрьның 30-де 10 шакта СЭКП Тыва обкомунуң Политчырыдышкын бажыңыга амыгтанган.

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ДЕПУТАТТАР ТӨЛЭЭЛЧИЛЕРИНИҢ ХУРАЛЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутаттар төлээлчилериниң хуралы декабрьның 30-де Политчырыдышкын бажыңыга 9 шак 30 минутта болур.

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ДЕПУТАТТАРЫНГА ДЫҢНАДЫГ

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң сессияга келген депутаттарын декабрьның 29-та эртенгиңиң 9 шактан көлөшкениң 8 шакта чедир Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң органдарыңа бүртүңээр, өрөлдүк № 27, телефоннар: 30-52, 46-34.

БУДАПЕШТ

<

ХАРЫСАЛГАНЫ БЕДИДЕР

Мал бажын өстүрүүгө, малды продуктуун бедиригө болаша көздөнүктүргөн хөгжүндөгү тускай эртемчилердин ролу улут. Харын, ыңчангаш «Ак-Эрик» колхозун коммунисттер иштин тускай эртемчилерин айма-ишке киргизген болгаш алардын айдыраал-чурталгазын боттарынын хуралына чоқта чаа чугаалашкан. Ага уу айтырып талаш-биле алектенди колхоз баштаар черинин даргазы Ляпча Кара-оол кылган.

«Ак-Эрик» колхозу—Тес-Хемде хоочун айма-агылардын бирөөсү, оон девишкери — шаг-шааңдан тура малчылардын чурту. Ук колхоз организастатынгандан бээр 25 жыл чедип турар. Эртен уениң дургузунда оон экономиказы быжыгып, культуразы хөгжүп, кайгамчыктың деңгээли чедип алган. Илчиз-даа ук колхозта тускай эртемчилерин өзөөс боо турары дүңүрөңгө байдалды тургузуп турар.

Айма-агыда тускай эртемниң 12 кижини чүгө 2-зи доди эртемниң. Олардын арасында коммунисттер база өзөөс. Колхоз бодунун күсели-биле чуртун доди өөрдиле черлеринче аныктарын өөрдөп чурттайн турар. Бо бүгүнү хуралга санал берген штер шыңгы шүгүмчүлөөнөр.

Колхозта аныктар өзөөс эвес, ыңчалдак оларынч элөөн хой кезин өөрдилегени чыдааган чокка ара калп турар. Бо чыдын ортук школанын ону класнында өөренип турган оолдар чагылап берилөөнөр. Чылды-на ыңдыт. Оон улам-улам колхозтун кадрлары чедипшей турар. Агы үеде бисте экономист-даа, инженер-даа чок, зоотехниктер база керек.

Тускай эртемчилер айма-агынын удуртуп-башкараарына үлүү кирип тура-даа, ам-даа чогуур денелге четес. Чамдык малчыларнын малы кажаага сыншп-

пайн, дүгүн чула басып турар. Ол туржун суг чедирери безин үстү бээр таварыгалар бар. Малды үстү, сайгарар чуруму бо-за сагыттымай баргылар. Мындың четпестер зоотехниктердин негелделерин хөгжүтүш турарынын херечиси. Ол дөрге кол зоотехник Даак-Хөө Бүдүнүн, кол мал эмчиин Сакпай Мартын болгаш өске-даа тускай эртемчилерин четпес ажылы.

Колхозта машина-техниканың өджели багай. Илангыя автомашиналарнын күчү-күжү долу ажылааттымайн турар. Авариялар болгаш үредир чоруктардан—техниканың ажыдаас, анаа турар үези кончуг хой. Техника талашы-биле тускай эртемниң инженерлер, механиктер чок болганын мындың бергелер ам-даа таваргып турар. Хой-трактор бригадында байдал база моон дөредес.

Айма-агынын тускай эртемниң чамдык кадрларын политбили, мергежи чамсы. Колхоз баштаар чери тускай эртемчилерин өөрдиринче, оон-биле чергелештир колхозка кадрларын белеткээр чокка кошк сагыш салып келген. Тускай эртемчилерин транспорт-биле хандырылгазы база багай, чамдыкта олар ыш кончуг амыры безин бергелдей бээр таварыгалар турган. Мындың чыдааганарнын оларнын ажыдаарына таарыкча чогу билдингир дээрин партия хуралына санал берген Юрий Балчыр, Соан Калмы-оол болгаш өске-даа коммунисттер шүгүмчүлөөнөр.

Тускай эртемчилер-биле ажылды экижидери СЭКП Тыва обкомунун III пленумунун доктаалында айтынган. Ук доктаалга дүүштүр Тес-Хемде «Ак-Эрик» колхозтун баштаар чери тускай эртемчилер-биле ажылды экижидер хемчеглерин а өгөдөп турар.

Д. ШИМИТ.

ДЕПУТАТТАРНЫҢ

Каа-Хем районунуң ажылчы чоннар депутаттарынын чер-чер Советтери, оларнын күсөкчи комитеттери, депутаттары, доктаамал комиссиялары сонгуучуларнын чагыларын ой-шанда күсөдирине үлүг кичээлгенин салып турар.

Ол талашы-биле Илчизаа колхозунуң күсөкчи комитеди багай эвес ажыдап турар. Сонгуучуларнын чагыларын чогуур үезинде көрүп, оларны күсөдириниң тускай хемчеглерин ажыдап кылган, кажан, кынар күсөдирин деп чүвени айтып, сессияларга чугаалашып, бадылаан. Устүнде чуратта (солгай талашында) Илчизаа колхоз Советтин депутаттары, «Тилчелер» колхозтун машина-трактор мастерскаянын ажылчылары Э. Наговицина, Ф. Галюккина, Илчизаа колхоз Советтин секретары Е. Тактал, «Тилчелер» колхозтун муриякчы механикатору И. Артемов, Илчизаа школанын башкычы Л. Агеева болгаш колхозта комсомол III организаста-

АЖЫЛ-ХЕРЕКТЕРИ

пизацияны секретары А. Даваа олар сонгуучуларнын чагыларын сайгарып берүп олурары.

Каа-Хем районунуң чер-чер Советтериниң хой амы ажыл-чуртуулгазында депутаттар бодуктери чугула ролду ойноп турар. Бо талашы-биле Бүрөн-Хем колхоз Советте депутаттар бодуунуң ажылы багай эвес. Олар сонгуучуларнын аны-бу-чурун чагы, хергелдерин күсөдир даш боттарынын ажыл-чуртуулгазын, элөөн идеяларын, хой-интинин корум-чурумун тудуу, суур чагайжыдылгазы болгаш ногаачыдылгазы даш ышкы айтырыларын харылап турар.

Ааанда чуратта: Бүрөн-Хем колхоз Советте депутаттар бодуунуң кежигери (он талашында) Т. Даваалай, И. Никифоров, Ф. Черепен олар сонгуучуларнын чагыларын күсөдирин хылап, күсөкчюндү хуралына айтырып белеткеп олары.

В. ЧАДАМБА.

Организаакчы ажылды экижидер

Кызыл хооруккомунуң докталакчы чыдаа чурттайн докталакчы дугайында отөттүрүп ажылчы чоннар депутаттарынын хоорай Советиниң элчелерин сессиязынга чугаалашкан. Улетпур продукцияны бүүрүлүгү болгаш сайгарарынын, келдэ айма-агы, продуктууларын күрүнеге саларынын чыл планын хоорай Советиниң чыл бүүрүлгелерин күсөдириниң артында бар. Илчизаа-даа 1974 чылда улетпур продукциянын бүүрүлгелерин хемчээли өстүренин темпирин Кызылдаа нити республиканың деңгээлинде куду болурун баш уаур санаашкынын көргүзүп турар.

«Тудук кезектери», даарыныла комбинаттары, хлөб заволу болгаш найсылаалдын өске-даа чамдык бүүрүлгелери дорт чамдарын планын ускен. Продукция бүүрүлгелерин хемчээлин планын күсөдирин тур-даа чамдык коллективтер, илангыя аш-чөм улетпүрүнү

шын көргүзүлгелерин экижидерин хемчеглерин амдыраала четпес боттандырып турар. Хоорай Советиниң колхозу, совхозтары база бар курлааварларын долу ажылашкан. Кызылдың улетпур, тууду, келдэ айма-агы, коммунал-амыдырла хандырылга бүүрүлгелерине шалыкчы күш-ажылдык улетпур-чигээ элөөн эвес. Беш чыл планын күсөдирин кичилер, бригадалар хой. Агы эволу беш чыл планын күсөдириниң графини мурып чоруп олар.

Илчизаа-даа хоорай Советиниң отөттүрү сессиязы, ааанда санал берген депутаттар кол кичээлгенин курлааварлар ажылчалын экижидериниң айтырыларынче уландырып, четпестерин шүгүмчүлөөн.

Найсылаалдын бодуна болгаш хоорай чогуунуң келдэ ажыл-агыйларында капитал турдугун байдалын чер-чер Советтериниң күсөкчюларынч-

депутаттарынын, доктаамал комиссияларын кичээлгенинче амыры чугула дээрин сессия дөмдөгөзүн. Кызылдаа чуртталга, культура албан черлер тудуу ажык жоудан турар.

Чер-чер Советтериниң ажыл-чортуулгазын саймарыгайжылар талашы-биле партия, чазактын доктааларын болгаш депутаттарынын эрте-хүлээлгенин дугайында Хоолуну амдыраала боттандырышкан, хоорукком, оон кийдинтер организаста-массалык чамдык ажылдарын чоруткан. Сессияларга, күсөкчю хуралларында хоорай ажыл-агыйнын чугула айтырыларын чугаалашып турар. Айтырылар белеткээр, экономика, культура туртуушкунунуң согулаарын шийтирээлгенин депутаттарын, хой-интинин дузаалычында даянып турар. Советтин доктаамал комиссияларынын ажылы өөлүгү үеде элөөн идеяларын кичээлгенин.

Илчизаа-даа организаста-массалык ажылдаа улуг четпестер барын сессия айтыкан. Советтин, күсөкчюндү үндүргөн шийтирелерин күсөдирин сула контрололап турар, сонгуучуларнын чагыларын депутаттарынын шүгүмчүлөөдиг саналдарын боттандыра дээр денелге тургусулаан.

Республика найсылаалды чуртталгалар өске черлерге бүүрү тала-биле үлөгер-чөккө болур ужурут. Илангыя чоңдук коммунист кичизилгелеринин айтырыларын үенд негелдезинге дүүштүр тургузары ажылдык чугула уластуру. Чоңуң нити культуразын бедиригелерин, бүүрүнн ортук өөрдилгелер шийчилгенин айтыры чедишкенин шийтирелериниң хемчеглерин күштелдирери чугула деп сессия түңнел үндүргөн.

М. СМЕРНОВА.

КИЧЭЭНГЕЙНИ ТУСКАЙ ЭРТЕМНИГЛЕРЖЕ

И. И. Ефенковун «Шын» солунга парлаттыган «Көдээ специалист — чогаадыкчы иштин кижизи» деп чүүлүн номчааш, анаа бодунун бодалынын бижижесемди. Мен 1958 чылдан бээр зоотехниктер ажылдап келдим. Шынап-ла, ууустун чугаалажыры ышкы, беш кижиз чылган черге менди айтырып шыдаас турдум. Бо уенин иштинде арга-дуржулгазы элөөн бейни, специалист деп бедиң амыга чоргарлап чор мен. Илчизаа «Чаа орук» колхозка чүгө чааскан зоотехниктер турдум. Малчыларга баарга, аларнын соугулар-ла айтырылары хой болур, билер шаам-биле олорго тайныбырап, малды ажаалда, чөмгерилгенин дугайында бодун эге билгелерин берип турдум. Малчыларнын арга-дуржулгазын хайгаарал, боду база алардан өөренип турган мен.

Колхозтун ыңчаарды муриякчы малчыларын Сидоо Шарп, Даладай Иргит, Манчык Араптан оларын арга-чүмөлиң кажаа-даа ултас мен. Специалист кижини бүүрүлгелерин организастаачы болгаш технология, кижилерин кичизилгелерин болгаш бажыны база идеяларын хой-интинин дээр черге кончуг. Боду-даа көөрге шык шыкшылды. Специалист кижиз айма-агынын кайы хире бедиңгил башкаар болду, ол ажылдын түңнелдин оон улуг хамааржыр болбай.

Илчизаа специалисттер боттарынын эрте-хүлээлгелерин дугайын эки билдери чугула. Агы үеде айма-агынын алыр бүртүтү тускай планын, ол ышкы специалист кижиз база-ла боду тускай ай, квалтал планын, оон күсөдирин даш ажылдаар. Илчизаа боорга, удуртукчуларнын специалисттерин кайы-хамаан чокка айбылар чидер алаар. Илчизаа ажыл планын колхоз баштаар черинге, совхоз дирекциясында илан-ла бадылап алган турары чугула.

Бистин зонада ажылап турар тускай эртемчилерин арасында бодунуң ажылды кызымаккай штер бар. Чижээ, «Чаа орук» колхозтун кол зоотехника Кунгаа Бадаа, угсаажымыла каттыжымышкында Кара-Сал Кара-кыс болгаш өскелер-даа көдээ айма-агы бүүрүлгелерин организастаарында бедиң мергежилди, арга-дуржулгазын кылдыр боттарын көргүзүп туралар. Куш-ажылды организастаар экижидери специалист кижинин негелдиг болурунда, бот-харысаалазында улуг хамааржыр. «Мөрөн» колхозтун кол зоотехникти турган Буян Донмит, ол-ла колхозтун селекционер-зоотехникти Сайын Парым-оол олар ажыла харысаалга чок чоруп көргүзүп, ажылдан үндүрткен болтай. Устүнде ааамын специалисттер өске аар-саар ажылдарга чардыгып, бүүрү зоотехниктер ажылдарга хайлап кирбей, хой тарын боозатылгазы ара соксаткан болгаш бо чылды бонитировкалан хойларын клас айы-биле тускай колданаарга үзүп тургузуп алаан. Бо дөрге бодун өөренип алган тускай эртемни ышкы эвес, ол ажылды ала-чайгаарлашкыч киргизгенин, оон туржун бодунда негелдиг кошкатынын, харысаалга чок чоруктун херечиси-дир.

Илчизаа, көдээ специалисттер дугайында айтырыгы солун арынырында чугулажып көөрү-биле көдүргөн черге чурт деп болуп турар мен. Оон ажылды өзөөс эвес чүүлү специалисттер билеп алыры, арга-дуржулгазын бөлчүрү, ол чорук оларнын ажылды экижидерине илчизаа чугаажык.

Б. БУМБАЖАЙ,

Тес-Хемде районун арасында өксаажымыла каттыжымышкынын зоотехникти.

Спецнаalistiң сүмөзи

Чоон-Хемчик районунуң колхоз-совхозтары 1973—1974 чылда мал кыштагалашкынын багай эвес эрттерин. Эртен чылды мал чевини белеткелди, оун чогуур өүндө кыштагалда чедирип, өдөр-кыштагалын өөрдөлгенин болгаш кыштагалашкынын өске-даа хемчеглерин организастап чоруткан. Илчизаа чүс баш төрүр малга онааштыр чаш төлдү менди камтаан ап, оун удурттар талашы-биле районун чамдык айма-агыларын эки түнөөлөрүн чедип алган.

Октябрь 30 чылда колхоз төрүр чүс баш хойдан 101 хуртаганын, «Суг-Хөл»—96, «Алдан-Малдыр»—94, Партиянын ХХП съездин аттып совет—93 хуртаганын камтап алган. Бо чылды район минтэин-биле 100 баш төрүр хойга онааштыр 90 хуртаган алган.

Төздрүкчү чылда колхоз, совхозтарын 108 малчыларын 90—151 чедир чаш мал төлдү камтап ап, социализм чөмөгүнүн тилкелдерин болганар.

Улаас районун хой ажылды айма-агыларында чугула кампания—хой оолдаашкынын өгөзөр. Ол колдугунда бистин Чоон-Хемчик районга декабры согурунун аны-вак болгаш февраль айларда түлдүктөр. Хой оолдаашкы-

нынга шүптү 980 сакманщиктер негелтишип турар, а херек кырында бары—720.

Хой оолдаашкыныга канчар белеткелче чогууртуу? Хармыктын мурунда хой, хуртаган калжарларын эки чылгылар хой төрүр бичкек өөрдиле баш үлүр белеткеш, ага чөмө төрөөн 10—12 баш хой тургузар клеткаларын, сүтүн, суг илдер пеканы, эмнер, аржымы, чунар-саваан салыр элтир черлерин белеткээр. Ол өрөөл-биле алааш улуг кажаанын иштинге, азы бир таарымычалык амынга, дуртта берген хураганарын илдерин биле кажаа-да, азы аны-даа туртузуп болур чылгы үкүлөөни белеткээр. Оон иштинге шаараш манзы-биле үе өрөөлгөн кезинде 10—15 хураганнар турар 8—10 хире, а оон анында 20-20 хире хураганнар илдерин-биле казы туруп болур 5—6 хире өрөөлгөн илти улуг кажаага белеткээр. Хураганнар элөөн манды бергенде, оларны улуг сакманнар кылдыр казар. А 40—45 хонук үеде бөөрге, олорни илдерин-биле казы кадарын, чөмөгүн болур. Көп чүве чүд дөрге, хураганнарны төртүтүлгелеринде өгөлөш, 45 хонук чедир ааарында сакманщиктерин четир кылды туртузганы болур. Анаа кижилерин четчелен алган.

ХОЙ ООЛДААШКЫНЫ — ЧУГУЛА КАМПАНИЯ

ажылдар чурумун, хуниерин, шактарын, ажыл төдөрүн, чурттар байдалын дугуруп турар. Бистин районун ажыл-агыйларында төрүүр кодан хой 260—380-ден ашпас, ыңчангаш кодан бүүрүтүң 4 сакманщик херек. Кайы кодан кажан түлдүктөр төрү өгөлөрүн зоотехник-селекционер, салбыр зоотехниктери, бригадир, кол кадарчы ылап билер удуртат. Хойну бо үеде чыгарлаштырып, иткелтирип болбас, кажаага киреде база үндүрер үеде баскылаштырбас даш кичээлгей салыры чугула. Хой хураганнар чокушулап келген үеде дүне кажаага дөжүрүн тургузар. Калатка чогуур хойжу херекселди болгаш белеткелди болур. Хой төрүлгө билик хураганын хлөөп алыры база чыгарлаштырып. Дүнеси болгаш хундусу дөжүрүн хураганнар хундусулазы улуг. Төрүүрү илден апарган хойларын баш уду үеде, кажаага ап каар, оларнын күдүрунда, эминде хир-чамын, дүк-таагынын арыдыр кырларын, амин чүп кургадыр. Оон соонда төрүүрүне дузаалажыр, хураганнын шарзын ола дордан кургадыр чөдөр, хирин чогуур өүндө кескеш, балдын илд-биле чаар, незин биле арылашкан, огу-биле ка-

жар үндүрери база ондактыг. Кажаага дүне илдерин, дөжүрүн мурунда, кажааны ажылдып, сериндедир. Илчизаа хойну дериниң шыгаан дугуру көйү болгаш даштыга дордан доштабас. Моно сагырыга ара салыр, өлүг хураган төрүүр азы кош-как, ырбыскан, тууду хураган төрүүр хой шүт чок болур. Хойну бо үеде чыгарлаштырып, иткелтирип болбас, кажаага киреде база үндүрер үеде баскылаштырбас даш кичээлгей салыры чугула. Хой хураганнар чокушулап келген үеде дүне кажаага дөжүрүн тургузар. Калатка чогуур хойжу херекселди болгаш белеткелди болур. Хой төрүлгө билик хураганын хлөөп алыры база чыгарлаштырып. Дүнеси болгаш хундусу дөжүрүн хураганнар хундусулазы улуг. Төрүүрү илден апарган хойларын баш уду үеде, кажаага ап каар, оларнын күдүрунда, эминде хир-чамын, дүк-таагынын арыдыр кырларын, амин чүп кургадыр. Оон соонда төрүүрүне дузаалажыр, хураганнын шарзын ола дордан кургадыр чөдөр, хирин чогуур өүндө кескеш, балдын илд-биле чаар, незин биле арылашкан, огу-биле ка-

жар үндүрери база ондактыг. Кажаага дүне илдерин, дөжүрүн мурунда, кажааны ажылдып, сериндедир. Илчизаа хойну дериниң шыгаан дугуру көйү болгаш даштыга дордан доштабас. Моно сагырыга ара салыр, өлүг хураган төрүүр азы кош-как, ырбыскан, тууду хураган төрүүр хой шүт чок болур. Хойну бо үеде чыгарлаштырып, иткелтирип болбас, кажаага киреде база үндүрер үеде баскылаштырбас даш кичээлгей салыры чугула. Хой хураганнар чокушулап келген үеде дүне кажаага дөжүрүн тургузар. Калатка чогуур хойжу херекселди болгаш белеткелди болур. Хой төрүлгө билик хураганын хлөөп алыры база чыгарлаштырып. Дүнеси болгаш хундусу дөжүрүн хураганнар хундусулазы улуг. Төрүүрү илден апарган хойларын баш уду үеде, кажаага ап каар, оларнын күдүрунда, эминде хир-чамын, дүк-таагынын арыдыр кырларын, амин чүп кургадыр. Оон соонда төрүүрүне дузаалажыр, хураганнын шарзын ола дордан кургадыр чөдөр, хирин чогуур өүндө кескеш, балдын илд-биле чаар, незин биле арылашкан, огу-биле ка-

жар үндүрери база ондактыг. Кажаага дүне илдерин, дөжүрүн мурунда, кажааны ажылдып, сериндедир. Илчизаа хойну дериниң шыгаан дугуру көйү болгаш даштыга дордан доштабас. Моно сагырыга ара салыр, өлүг хураган төрүүр азы кош-как, ырбыскан, тууду хураган төрүүр хой шүт чок болур. Хойну бо үеде чыгарлаштырып, иткелтирип болбас, кажаага киреде база үндүрер үеде баскылаштырбас даш кичээлгей салыры чугула. Хой хураганнар чокушулап келген үеде дүне кажаага дөжүрүн тургузар. Калатка чогуур хойжу херекселди болгаш белеткелди болур. Хой төрүлгө билик хураганын хлөөп алыры база чыгарлаштырып. Дүнеси болгаш хундусу дөжүрүн хураганнар хундусулазы улуг. Төрүүрү илден апарган хойларын баш уду үеде, кажаага ап каар, оларнын күдүрунда, эминде хир-чамын, дүк-таагынын арыдыр кырларын, амин чүп кургадыр. Оон соонда төрүүрүне дузаалажыр, хураганнын шарзын ола дордан кургадыр чөдөр, хирин чогуур өүндө кескеш, балдын илд-биле чаар, незин биле арылашкан, огу-биле ка-

жар үндүрери база ондактыг. Кажаага дүне илдерин, дөжүрүн мурунда, кажааны ажылдып, сериндедир. Илчизаа хойну дериниң шыгаан дугуру көйү болгаш даштыга дордан доштабас. Моно сагырыга ара салыр, өлүг хураган төрүүр азы кош-как, ырбыскан, тууду хураган төрүүр хой шүт чок болур. Хойну бо үеде чыгарлаштырып, иткелтирип болбас, кажаага киреде база үндүрер үеде баскылаштырбас даш кичээлгей салыры чугула. Хой хураганнар чокушулап келген үеде дүне кажаага дөжүрүн тургузар. Калатка чогуур хойжу херекселди болгаш белеткелди болур. Хой төрүлгө билик хураганын хлөөп алыры база чыгарлаштырып. Дүнеси болгаш хундусу дөжүрүн хураганнар хундусулазы улуг. Төрүүрү илден апарган хойларын баш уду үеде, кажаага ап каар, оларнын күдүрунда, эминде хир-чамын, дүк-таагынын арыдыр кырларын, амин чүп кургадыр. Оон соонда төрүүрүне дузаалажыр, хураганнын шарзын ола дордан кургадыр чөдөр, хирин чогуур өүндө кескеш, балдын илд-биле чаар, незин биле арылашкан, огу-биле ка-

жар үндүрери база ондактыг. Кажаага дүне илдерин, дөжүрүн мурунда, кажааны ажылдып, сериндедир. Илчизаа хойну дериниң шыгаан дугуру көйү болгаш даштыга дордан доштабас. Моно сагырыга ара салыр, өлүг хураган төрүүр азы кош-как, ырбыскан, тууду хураган төрүүр хой шүт чок болур. Хойну бо үеде чыгарлаштырып, иткелтирип болбас, кажаага киреде база үндүрер үеде баскылаштырбас даш кичээлгей салыры чугула. Хой хураганнар чокушулап келген үеде дүне кажаага дөжүрүн тургузар. Калатка чогуур хойжу херекселди болгаш белеткелди болур. Хой төрүлгө билик хураганын хлөөп алыры база чыгарлаштырып. Дүнеси болгаш хундусу дөжүрүн хураганнар хундусулазы улуг. Төрүүрү илден апарган хойларын баш уду үеде, кажаага ап каар, оларнын күдүрунда, эминде хир-чамын, дүк-таагынын арыдыр кырларын, амин чүп кургадыр. Оон соонда төрүүрүне дузаалажыр, хураганнын шарзын ола дордан кургадыр чөдөр, хирин чогуур өүндө кескеш, балдын илд-биле чаар, незин биле арылашкан, огу-биле ка-

жар үндүрери база ондактыг. Кажаага дүне илдерин, дөжүрүн мурунда, кажааны ажылдып, сериндедир. Илчизаа хойну дериниң шыгаан дугуру көйү болгаш даштыга дордан доштабас. Моно сагырыга ара салыр, өлүг хураган төрүүр азы кош-как, ырбыскан, тууду хураган төрүүр хой шүт чок болур. Хойну бо үеде чыгарлаштырып, иткелтирип болбас, кажаага киреде база үндүрер үеде баскылаштырбас даш кичээлгей салыры чугула. Хой хураганнар чокушулап келген үеде дүне кажаага дөжүрүн тургузар. Калатка чогуур хойжу херекселди болгаш белеткелди болур. Хой төрүлгө билик хураганын хлөөп алыры база чыгарлаштырып. Дүнеси болгаш хундусу дөжүрүн хураганнар хундусулазы улуг. Төрүүрү илден апарган хойларын баш уду үеде, кажаага ап каар, оларнын күдүрунда, эминде хир-чамын, дүк-таагынын арыдыр кырларын, амин чүп кургадыр. Оон соонда төрүүрүне дузаалажыр, хураганнын шарзын ола дордан кургадыр чөдөр, хирин чогуур өүндө кескеш, балдын илд-биле чаар, незин биле арылашкан, огу-биле ка-

жар үндүрери база ондактыг. Кажаага дүне илдерин, дөжүрүн мурунда, кажааны ажылдып, сериндедир. Илчизаа хойну дериниң шыгаан дугуру көйү болгаш даштыга дордан доштабас. Моно сагырыга ара салыр, өлүг хураган төрүүр азы кош-как, ырбыскан, тууду хураган төрүүр хой шүт чок болур. Хойну бо үеде чыгарлаштырып, иткелтирип болбас, кажаага киреде база үндүрер үеде баскылаштырбас даш кичээлгей салыры чугула. Хой хураганнар чокушулап келген үеде дүне кажаага дөжүрүн тургузар. Калатка чогуур хойжу херекселди болгаш белеткелди болур. Хой төрүлгө билик хураганын хлөөп алыры база чыгарлаштырып. Дүнеси болгаш хундусу дөжүрүн хураганнар хундусулазы улуг. Төрүүрү илден апарган хойларын баш уду үеде, кажаага ап каар, оларнын күдүрунда, эминде хир-чамын, дүк-таагынын арыдыр кырларын, амин чүп кургадыр. Оон соонда төрүүрүне дузаалажыр, хураганнын шарзын ола дордан кургадыр чөдөр, хирин чогуур өүндө кескеш, балдын илд-биле чаар, незин биле арылашкан, огу-биле ка-

КЕЗЭЭДЕ ГВАРДЕЙЖИ

Кызыл—Абахан ортуна Ус темни кезер көвүртүгү мурну чарында темче карап алган чалымың чегге келген, машиназын тургузуп амыр чапчылы бар. Олап кыш-чай чок та чеже эртен киж. Хей чык дургузуда, орта мшап-ла баарда-да, кээрде-да доктар чапчылы сактын. Андрей Афанасьевич бенин соотур күчүлүг «ЗИЛ»-нин херөн хымдады басып, далажын чораз. Иптинде чугааланын боданыр чапы-биле:

— Дык-даа өшкөдөш чор сен аан, Андрей! Сен дөргө ам бо 1974 чылды декабрьның артан хонуктарында келир өңгү беш чылдың чеди алканын үлүүн доозуп, демдегээр болгай сен! Шору бодур сен ийин, шору!— деп, боду чугаалаш. «ЗИЛ»-ни бидир-бидиртисе тормозтал, дүрөөшкөнни кашпагай конугт солуй каапкан. Андрей Новоселовтун хузунада «сөртөл» — Ус тунда чалымыңны барааны көстүп келген. Орукту чыгыртыкчы конугт боорга, фронту багыталаган холан сорбулук болгай буну кадык он боду-биле тормоз тепкижидең солустур, өйдүктүр база тырып алган, көвүртүге оожум кирипкен.

Көвүртүгү арте туускал, доктааган, «ЗИЛ»-дин кабиназын экин ашымдыптарга, Ус темни унууну кезээдеги эез — сырын оон арнынга кез чымдады дегилеэн.

Алында да хемн болган доңгул, «кыштын огу» — дошка бенин кыстырайы, мшап-мында хараалчалар боду бакылдап келинген Ус темни кайган ора, каш-ла мшуталар иптинде ханы бодалче оа шыны бергенин боду эскербөөн.

Илет-илет, дайынны кадык-дошкун чыдарында оон бир-ле дугаары шериң сагың четтирген чери Улуг-Хемжиг Днепр-ле болгай... 1943 чылды октябрь 1. Буу-даа шериң бектелиң өрткөн 18 харлыг хакас оодуң бактааган баталыон оа дегем темни кезер дээш сегиржиң алышыңа чыланың үзүлдү, мадырымы-биле, демисешкен. Бистин кезектеринис кадык-дошкун тулчушкун-биле улам-на буртугаарлап бар чыткан. Бадм чоран чартың муң хире кижик өвүрдөн 27-зи дириг, холунга бөө тууду алган атакаже кирин болтурон оа, командириңен кулак уунда дыппаан. Кээш-кылым хайныканын анык соддаттын автомат чаза түдүп чоран холу сактырга мажыда чышында бергениң болган. Таптың-ла оа өйдө немечер кам-лайрга чок удураланып, контраатаже кирипкен. Чап-чаа-ла дайындап буулап алган биннажыңда үнө маппап чыткан Покояковту өөрү көөрге, бундунө топкак-биле чула улапкан чүвө дег. деид-ле тулуртуулашып кирген. Таптың-ла дөмөк ортузундан бир-ле күчтөн үсө соп алган баранамы апаз сагылырган...

Согагай бутча аар бадылаанышкын Халасянын Аскиз районуна Аршан удустан келген сибиржин 1944 чылдын февральга чедир госпиталдан учурдубоон. Даразында Украинна өнес, Белорусияны 1-ти фронтунага барган болгай сен, Андрей Афанасьевич деп, оа сактышыңны уламчылаан. Одерге четениң утадың ийилең? Помернада Штетин дээр уауг тем өртөлгөн баарып дайынчы орууд доозула-

мурнай кезер апарган. Өөрү дораа дурт 20 метр хире-ле темни кезир кылып каан көвүртүгү уауг-ла чидиргөк кеже маңдажың болгон, оа чарыкта малган, тулаалык беджик давактапач эрикке чыткылапкан. Покояков телефон улазынын тутулуша хевээр. Хоранымы-даа конугт, фашистер ханы кылдыр боолаар безин чай алышмас, темни кезир шейтең харылаа үстү-де бөөр, соддат деид-ле мгылып алган ыдыптар, олар сымгайын турда-даа өнү терекээр харык кайда! Аны-тынын артынга кааган, арай боорда тып алган улап каарга-ла, катан база-ла харылдаа үстү бөөр... Бистин кезектеринис уауг чарты бо чарыка кезин келгенде бенин хондур оа та чеже деид маннаан чүвө. Оа темни кешкени даш дайынчы хавылаар-биле демделеткенерини арзында Покояков база бар болган — Кызыл Чылды!

Араатаның фашизм чыла шаптырган соонда, оа аар балыгынын чоран болган ийги өлөөдгө дөрт дайынчы мезельдик талажып чыткан. Кайы дүптең бөөр кожа-кедөө, ада-өбденде акы-дума чоран ав-лек темниң Тыгага чуртаарын оа битчиңиде-ле күзөп чоран.

— Ээ, чугаа-даа көвүдөдү, аскак хол ирады деп тывааланың чугааладыр дег, кортуп орбас болза, орук ырак болба-ымкпе, Андрей Афанасьевич! — деп, бодуңа боду чугаалагаш, Покояков машинаның хеделдирген, өрүн уламчылап чорупкан.

А мен оа дүүнүгү фронтуңуң амыг ажил-херө-биле мыска танымтыра кааптайн. Калча дайын-биле демиселег тыилелгени-даа дарганап, тайбиди тургузукчу күш-ажылдын-даа мурнуку олурунуга туржуп, оа бүгүңү холу-биле туттуп турар миллион-миллион совет бөдүүн патриоттарың бирөөң оа.

Андрей Покояков 1947 чылда Сүт-Хөлге чеде бергеш, 12 чыл дургузунда оон үнөйиң чурттап, ажылдап келген. Оон амыг үдө ажилдап турар дөрт уруу шуту апаз төртүтүнгөн, өскөн. Покояковтар 1958 чылда республика наймысылаңга каап ажилдап берген. Төртүн чуртуңуң дүүнүгү камгалакчы А. А. Покояков оон бөөр № 1 АТБ-де руз долгамышкан.

Гвардейи апаз дайынчы тайбын хүнерде база-ла мурнакчаларын одуруунда чыда каалаан. Ычангаш оон күш-ажылдын база гвардейжиң дивес арга чок. Бирга өтөбүдүргөдө үени мурнаан, амыг үдө даразындагы беш чылдык июль айны үзүңдө ажилдап турар шалымчаларын бирөөң. Андрей Афанасьевич өрткөн 3 чыл 11 айлардын дургузунда 3490 дүрү бенинин кампап алган. Хоочун гвардейжи Тилелге хүнү болган бодуңуң алдын юбилейин кычаар уктуң турар.

О. НАМЧЫЛАН.
ЧУРУНТА: А. А. Покояков.

ДЕЛЕГЕЙ ХМННЕРДЕ

КЕЛИР ЧЫЛ— СЪЕЗД ЧЫЛЫ

ГАВАНА. (СЭТА). Кубага 1975 чыл «Компартияның 1 съездинин чылы» боду. Ыдыг шиттирин Компартияның удурулга чери чуртуңуң хөй-интизиниң болган политиктиг организацияларының даяазы бугаар үндүрөн.

Чуртуңуң амыг чоннарының апагары — куба коммунистериниң келир съездинин «Грама» солун келир чылы куртка бодур аң чугула бодушукту деп үнөлөө. Ону келир чылдың ийги чартында эрттирер дээш. Съездиниң киржикчилери партияның сөөгү чылдар дургузунда ажил-чолууду амыг түндөлдөрү үндүрөр. 1976—1980 чылдарда национал экономиканы көжүдөриниң кол уламышкынырын, программа бодур кол айтырларың чугула-ажыл.

Оа айтырлар оон мшай партияның программаны төлөвизирине үндөш бодур. Партияның уставың база хулазы амыр, келир үдө Кубаның конституцияның үндөшлерин чугааладыр, партияның Тал Комитетин болгаш өске-даа удурутур органини соңтуур.

Хостага ортузунда амыг чоннары бугаар амыг чолууду бодур күш-ажылдын бугурукчууң белидери дээш, колза ажил-агы талазы-биле кол сорулар чыгыр кууселер — бо чылын чигир тростиниң ажаан алыр эң чогулмалык бодурамы дээш, социалист тургузуунуң оон өске бугу улашканын улам чедикчиңиң бодуру дээш «Кубаның Компартияның 1 съездинин Телестиг уткуур» лоозунуг шудуругу ажилдап турар.

БОЛГАРИЯ УЛУС РЕСПУБЛИКА. Соок пролаттың «1200» дээр станы Крениновскийның металлургия кембиндында амыг-алды кирген. Оа болза чүгө каш миллиондир хире чуга каабан каң демирлери бидурер. Станы дерининге совет спец-

А. КОРВАЛАННЫ ХОСТААР!

Чабылаштыг революционер, делегейиң коммунист болган амыг анык шимчээшкениң шылгарангай ажилдакчымы, Чилиниң Компартияның Чилине амыг секретары Луис Корвалан 15 ай дургузунда кара-бажыңда хиличкеттерин чыгар. Хоругдалдың кижик шыдамыр артка чок байдалдары, албааладык ажил, хиличкеттериниң болган дорамчылаашкынар, эми дуулаамчызың чугу-даа бодуңуң чуртуңуң болган улазуңуң шыныг херэ дээш чыгылаш чок оа демиселениң тура-соруун сый шаал шыла-ваан.

Пиночет болган өн сүзүчү бөдү Чилиниң Коммунист партияның Чилине секретары сүдаты, шаажылаар дээш өнтүг чылдагаанырмы шатла-ла дилер турарлар.

Бүтү делегейиң демократтиг, депшидегил күштери Луис Корваланын салым-хузуун шыгчың кызыгөй-биле хай-гааран, чыла удустуң оа шимчөө огуан болган өске-даа демократтары хостаары дээш быжыг шиттирарг бооп, ону неген турарлар.

Совет Эвелек болган социалист өске-даа чурттар, делегейиң хөй-интизи — Луис Корваланы хостаар! Чилиниң бугу патриоттары хостаар! — деп, шиттирарг неген турар.

Чугула шиттир НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның корр.). КНО-нуң Кол Ассамблеяның доозууган XXIX сессияның бөө-чөпөкти дүжүлдөшүн талазы-биле хулазылаштыг резолюция Ассамблеяның эң чугула чедикчиңиңиң бирээң болган КНО-нуң ийгиңе секретары К. Вальдаим мезегезин. Шериң болган өске-даа соруларларын боттандырыр дээш долганамыр турар бойдуз чүдөлөргө база агаарга-даа хоралык саздарын чедирер хоругдал дугайында Совет Эвелекни санадынын бугаар хулазы алган шиттир мадаа хол-баштыр оона ужур-дууламгы бөөр турар.

СЭТА-ның корреспондентизиң биле ужурашкан, К. Вальдаимни мезегезин: шериң болган өске-даа соруларларын кууселер дээш долганамыр турар бойдуз чүдөлөргө база агаарга-даа хоралык саздар чедирер хоругдал дугайында

резолюцияны канчаар көрүп турар сен дээр болза, долганамыр турар бойдуз чүдөлөргө база агаарга-даа хоралык саздар чедирер хоругдал дугайында Совет Эвелекни санадынын бугаар хулазы алган шиттир мадаа хол-баштыр оона ужур-дууламгы бөөр турар.

СЭТА-ның корреспондентизиң биле ужурашкан, К. Вальдаимни мезегезин: шериң болган өске-даа соруларларын кууселер дээш долганамыр турар бойдуз чүдөлөргө база агаарга-даа хоралык саздар чедирер хоругдал дугайында

резолюцияны канчаар көрүп турар сен дээр болза, долганамыр турар бойдуз чүдөлөргө база агаарга-даа хоралык саздар чедирер хоругдал дугайында Совет Эвелекни санадынын бугаар хулазы алган шиттир мадаа хол-баштыр оона ужур-дууламгы бөөр турар.

СЭТА-ның корреспондентизиң биле ужурашкан, К. Вальдаимни мезегезин: шериң болган өске-даа соруларларын кууселер дээш долганамыр турар бойдуз чүдөлөргө база агаарга-даа хоралык саздар чедирер хоругдал дугайында

резолюцияны канчаар көрүп турар сен дээр болза, долганамыр турар бойдуз чүдөлөргө база агаарга-даа хоралык саздар чедирер хоругдал дугайында Совет Эвелекни санадынын бугаар хулазы алган шиттир мадаа хол-баштыр оона ужур-дууламгы бөөр турар.

СЭТА-ның корреспондентизиң биле ужурашкан, К. Вальдаимни мезегезин: шериң болган өске-даа соруларларын кууселер дээш долганамыр турар бойдуз чүдөлөргө база агаарга-даа хоралык саздар чедирер хоругдал дугайында

Аңгының эп-сеткил

Каттыштырылгасы тиилээн

НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-ның корреспондентизи В. Стетскинниң дамытканы болза: хөмүр-даш улетувруңуң ажил-шичилериниң чүтү-бүрү хуразы-лериниң арзында эвни америк хөмүр-даш корпорацияларының бузар дээш ордалагышыңны бугуар буурап дүшкөн. Ажил төлөвирин улагыттарың, оу амдырал чарыгдаларың улагың турары-биле дүшүртүрерин, ажилдарың байдалың экидирерин шакта турдужуары дөрт муң беш чүс амыгчының негезин ханды-рар ужурга монополистер таарышкан.

Хөмүр-даш улетувруңуң бугу-нтин ажил соксамдыкыңны 25 чыл дургузунда үргүлчүлөп келгеш, декабрь 6-да доозулаан. Оон түңүлениң казыкчы ажилчыларың каттышкан профвелед-биле чарга

кай коллективтиг керээге ат салгаң, шакта ээлери дүжүп берген. Оа керезин чарган ажил-шичилериң чугула мөшөлөшкөн болган. Чонополистер туудужуарың болган сентекчилерин төлө-лекчилери-биле база ийги дугуружуга чарарыңда ойталаан. Ычангаш туудужуар биле сентекчилер демисел чорударын уламчылап келген. Оон түңүлениң чуртка хөмүр-даш казар шакталарың чартык хезиң тирең ажилдавын турган.

Хөмүр-даш казар ажилчылар боттарың ажил соксамдык турар шитери-биле чыгыс эп-сеткилдиң илергейлээн. Ажил соксамдык үргүлчүлөп, монополилар уауг карама-когаралдарга таарарын келген.

ИНДИЯ: «кара алдын»

Дээш демисел

КАРГАРАБАД. СЭТА-ның корреспондентизи В. Матяш дамыткан: нефтичилериң болган химия улетувруңуң ажилдакчыларың ийи уауг профвелединиң конференцияны нефть улетувруңуң монополистарың дүжөк ажилдарың соксамыр, күрүнө секторунуң туржуңуң быжыглар шиттирарг негелези-биле Хайдарабад доозулаан.

Нефть-химия улетувруңуң министр К. Д. Малави оа конференцияга кирешенерге чүвө чугаалааш, нефть-химияны монополистаар уламышкыны амыг ажилдакчылар чыгачылар кезээде деп демдегээр. Апаз хамаарыштыр чурту-ка кызыл тил турар нефтиңиң үшүң бирден амыг кезин күрүнө секторунуң бугаар чедирериниң үлүг-хузуңга олажык турар деп дынаткан, министр оа бугаар чедирериниң чедикчиңиңиң бели-биле үнөлөш.

Нефть-химияны хөгжүдөргө күрүнө секторунуң уауг ужур-дууламын конференцияны оон өске киржикчилериң болган нефтичилериң деген даяал болган ажилдагы шиттирарг амыр талазы-биле шактын чоруп турар ажилдарың эрежек чугулазын демделгеш. Камбей мшугуларда тымыган нефть боллаан улетувруңуң ажилдары болган Ассам, Гуджрат штаттарга нефть тымыг кевүдери чөөкү каш-ла чылда бени 15 миллион амыг тона «кара алдыныг» бодур аржаны Индияга бөөр.

Ам «кара алдыныг» чаа-ча чедирерин нефтиңиң казыл эгелер берген бис. Оларның кур-дулары 70 миллион доллар чыгачылар сазыттыган деп, нефть болган бодуз казыл талазы-биле күрүнө монополи-стиң даргазы Н. Б. Прасад мезегезин.

Пиночетке миллионнар

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Пиночеттиг режисимыг эрге-чагырганы дегир дээш АКШ миллион-миллион долларын бээр-биле Чилиниң шериң хулазыга дуулааларын үргүлчүлөп турар.

Бир эвес 1974 чылда Чилиге америк аш дуулаамчызың түнү 20,2 миллион доллар турган болза, 1975 саз-хөө чылда АКШ-тың козуур албан чедирер конгресстең оа соруларга 86 миллион долларын тускайлаарың чегээ.

ОЗАЛ-ОНДАКТЫ ЧАЙЛАДЫР

Автотранспортка болгулаар озал-ондакты таварылгаларын кижилерге болган күрүнө чедирин турар когаралы уауг дээрин чөмчүкчүлөр эки билер. Автооруктарга болгулаар ийги ажилды таварылгалар бистин республиканың девискарлары турары дугу-релтиг. Болал-даа көрүнер: Гана АССР-ниң девискарлары бөө артын турар чылдың чүгө оа бир айларын дургузула бени болгулаан ийги таварылгалардан республиканың улаз ажил-агының чүгү-бүрү адырларың ийгиңи-биле 32.000 рублдан каражаны чедирген.

Ычангаш оруктарга болур озал-ондакты бодушкунарын чейлазырче чүгө орта хамаарылгады Курвентоспешия, автотранспорт органианы эвес, бугу-ле албан, органианы, бугу-ле чедирер, хөй-инти органианылар, тус-туса хамаарып киржир чүгүлө боду турар. Оа дээрге материалды-даа, моральды-даа дуза каазы болур. Чыжээ, тус чег ужур-дуулар оруктары ажил-агыларын септеп, чурты кылып алдыр дийжик. Ону кылар хулазы-дег тургаш-ла өй-шаанда сеп-

тен, чаартып, тууду албааның озал-ондакты таварылгаларын кижилерге болган күрүнө чедирин турар когаралы уауг дээрин чөмчүкчүлөр эки билер. Автооруктарга болгулаар ийги ажилды таварылгалар бистин республиканың девискарлары турары дугу-релтиг. Болал-даа көрүнер: Гана АССР-ниң девискарлары бөө артын турар чылдың чүгө оа бир айларын дургузула бени болгулаан ийги таварылгалардан республиканың улаз ажил-агының чүгү-бүрү адырларың ийгиңи-биле 32.000 рублдан каражаны чедирген.

Португалия демократчылдылганың оруунда

Фашизмниң чартык чүс чыл даразында Португалияны хостаган кайгыкчы хүндөн бөөр сес албар өрткөн. 1974 чылдың апрель 24-те болган тийнедегил тура халышкын португал удушту амырларынга төөгүлүг эргилде болган. «Чесектиг күштер шимчээшкениң» депшиле хөй-инти офицерлер улаз массалары-биле, Португалияның Коммунист партияның баштаткан депшидегил күштерин эң эки төлөөлекчилери-биле эвеледегил алаш, фашисттиң өзү-чүрүмү дүжүргөн.

Апрель 25-тиң соолунда Португалияны амырларынга чугула эскерлишиңиң болган. Демократтиг эргелер болган хостага тургузунган, демократтиг политиктиг партиялар болган профвеледери амыг байдалче кирген болган ийдепкейиң хөдөлгөн болган. Солуннар, радио болган телевидение баштайгы цезурыга таварышпай турар. Португалияның африк эзелер дөрлөргө 14 чыл уламчылап келген колониялдың дайын Көргөн оа чедириниң колониялар хостаарының чорудуулары дүрүлдөп турар. Гвинея-Бисау республиканың камарышпас чоругу хулазы көрдүгөн болган оа Каттишан Напшлар Организаацияны кезижит болган; национал-хостагалык шимчээшкениң киржилгези-биле шиттиле чазаның ФРЕЛИМО-зу Мозамбикте тургузунган, оң хамаарышпас чоругу келир чылдың ноябрь чарлап, орта чурттагы бурда-ны ийдепкейи кирештирер херек. Орукка озал-ондакты боду-рбас талазы-биле бодуның удуңу южи бугуру кирер чорук автономияны амыг ажилдакчыларың улаз дуза.

Даштык болган иштэки улаз капиталдык агенталарың ийи-бүрү шалымчаларың үдөлүгү турары Ангола демократчылары бодунар-ла дүргө-биле боттандырыр дээш, Португалияның Тур чазаа, «Чесектиг күштер шимчээшкениң», Португалияның демократтыг партиялары, Ангола хостаары дээш улаз чүс шимчээшкени (МНЛА) бүгү күжөшкениң салым турар.

Португал улаз хостуу-биле улаз тынган, оа ам Тургузукчу хурага 1975 чылдың мартта бодуру соңгулааларга ийдепкейи ботелеткен турар. Оа хураалдың депутаттары чуртуңуң чаа конституцияны ажилдап кылар болган Португалияның чооку чылдарда хөгжүдөшкениң өрүну толарадыр журуду.

Чуртуңуң демократтыг күштери, оа ийтинде компания болза тайың болган демократия дээш, чаа амырлар, чедикчилер турар хамаарышпас демократтыг Португалия дээш демократ ам-даа үс тийлөшкөн, оа удуур-деид чидик демиселдиң байдалында чоруп турар дээрин португал улазга үргүлчү сазыларын турар. Чурт иштинде хөдөлүп турар режисимперлер, чоңуң жоку-дангай чоругу ажилдарың ордалашпашаан, чуртуңуң ийдепкейиң амырларын демократчыларың бүтү хем-чегер-биле шалымчалар турар. Чуртуңуң демократчыларың чорудуулары Португалияның кайгыкчы Тур чазааның база программасы болур «Чесектиг күштер шимчээшкениң» депшидегил программаның амырларга боттандырыр удуур-деид чидик демиселдиң амыр португал ийдепкейиң антагонист аны күштериниң үс-күлөшкениңиңиң байдалында эртин турар. Ычангаш жок оа демисел чоруп турар

МЕДЭЭЛЕР

Семинар

Эки тура улусчу дружиналардың район штабтарының начальнигтеринин болгаш аргалаашнын база алкоголизм-биле демисекир талазы-биле район комиссияларының даргаларының семинар-хуралын Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели эрттирген.

РФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун аргалаашнын болгаш алкоголизм-биле демисекир түшүндүрүм дугайында Чарланын республикада күчүсеттинип турарынын талазы-биле илеткели республиканың Министрлер Чөвүлелиниң оргилдизиниң аргелевичиниң оралачызы М. Даржаа нылган.

Хойлу болгаш корум-чурум үрөкчилери-биле, аргалаашнын болгаш алкоголизм-биле демиселди, бо талазы-биле республиканың улусчу дружиналарының сорулгаларының, чурттакчы чонунун ортузунга лекция пропагандазының дугайында илеткелдерин республика прокурору В. Кара-Сал, Тыва АССР-ниң иштиги херектер министри С. Чанар, республиканың «Билиг» нийетиле организациязының харыссалгы секретары С. Шуклин, кадык-камагал министр Н. Сизых олар нылган.

Дургула солчушкунунга Наз-Хеминг районунун даргазының оралачызы П. Самороннов, «Тыва нокал» комбинаттын директору А. Ванжа, «Ион-Тей» совхозтун директору А. Ломаз болгаш оон-даа өскөлөр чүвө чугаалады.

Ю. БАЯ-КАРА.

УЛУУН КИРИП

Өвүр районда «Торгалыг» совхозтун комсомолчулары нитиниң малынын баш санын өстүрүп, оң продукттулук чорун бедир херекке илдеп кийрип турар. Мал ажылында нитизи-биле 144 комсомолчулар болгаш аныктар хоала туттунган.

Комсомолчуларын мал ажылынга хоара тудар хемчеглерин совхозтун комсомол комитети ап турар. Бо чылым 10 анык өг-бүлени, он класты доскан 12 кижи комсомолчулук путевка-биле мал ажылынга чоруткан. Олар боттарынын мурнунда салдыган сорулганы багай эвес күүседип турарлар.

Хойнук массалык оолдашкынын үзүндө чаш хураганлары чидиргич чокна доктуруп алырынга саманщиктер телептик үлүүн кийрип өлгөн. Олар эртен чылым он дөрт муң хураганны менди доктуругун.

Ч. МОНГУШ, совхозта комсомол комитетинин секретары.

Чаа номнар

Декабрь танчүзүндө оон үндүрөр чөп 6 номну чырыкчы үндүргөн. Оң дээрге Чаа чыл таварыштыр номчулгалар үнелг болгон.

Тарзан чериниң кижилериниң ажил-ижинин, амыдырал-чуртталганын болгаш улустарын аразында найбарлынын дугайында бизнест Ю. Ш. Нонгештиң чаа шүлүктөрүн «Хуну утку» деп номчугажында номчул болур. Ында «Найбардын хавылазы», «Мөгөн-Бурен», «Бөмүр-зентки дэскиндирин» болгаш дөлектеге ат-сүрагыныг кижилер — Ю. Гагаринге, Пабло Норудага турсааткан шүлүктөр бар.

Олег Сувакиттиң «Иени чүрээ» деп эгелиг шүлүктөрүн, балладаларының чыныдызы орус дылда парлаттыгган.

Анык шүлүкчүлер Н. Сарыг-оол, Ч. Куулар оларныкы баштайгы чыныдылары чырыкчы үнгөн.

М. ЭРТИНЕ.

МОСКВА. Чаа чылдың чаңчыма болу берген «Ак-кох от» деп теледидымада — өңне солунарының бирээни. Бистиң чурттуг бүтү булдуларында оон-он миллион кижилер ону көөрлер. Моон кадым-даа дамчыдылганында холгелди, үрлары, каткыны, баштаканышкыныны корукчулар со-нуургалар. Бо программаны тургузучу болук-биле кады режиссер Э. А. Озерная болгаш редактор Н. Д. Нестеровская олар белеткен турар.

ЧУРУКТА: Соок-Ирей (оң ролюнда РСФСР-ниң алдары артизи Николай Осипович Рубен) чаа чыл-биле болуңуң аалчыларыга байыр чедирип тур. Солгай талдан он талаже: солдат «Алар» орден-иниң бүтү үш черезиниң элекчижи С. Н. Шиншов, метро тудуунуң № 7 тудуу-монтаж аргасалачын чер үткетижи Н. Н. Гонтаж, РСФСР-ниң алдарыг туугузу А. М. Суворов, чокта чаа тургустунган Күш-ажыкчы алдар ордениниң баштайгы эди-лекчижи М. И. Кисин, Москваң М. В. Ломоносов аттыг Куртун университетиниң физика факультетиниң аспиранты В. В. Белокуров, Шереметьевонун ужар чүтү буу-рулгезиниң узуучузу М. В. Тихонов болган Куртунниң Евгений Вахтангов аттыг академиктиң театрын чыныла Б. Шуклин аттыг театр училищениң IV курузунуң студентизи Елена Коренева олар-дыр.

Бистиң календарымыс

КИНЕМАТОГРАФИЯГА 50 ЧЫЛ ДУРГУЗУНДА

— Чогаалыкчы ажыл-иш чаа чүүдөдерин дилеешкини болгаш дидим шиттирлерин кылдыр-биле солун болур болгай—деп, Сергей Иосифович Юткевич болуңуң чаа кылдып турар ажылынга хамаарыштыр чугаалады.

— Амгы үе темазынга кинолардан аңгыда, төвү-революстуг планнарга фильмнер нылган болгай силер, олар Владимир Ильич Ленин дугайында кинотрилогия-биле тема аайы-биле аразында харылзаалыг ирги бе?

— Чаа нылып турар амыдырал дугайында чугаалап көрүңерме?

— Амгы үеде база-ла болдумга чоок, ынак автору Владимир Владимирович Маяковскийниң чогаалы-биле ажылдап турар мен. Маяковскийниң таным, билер болгаш башкы деп санап чорутур кижжи мен.

ШЫДЫРАА ШЫДЫРАА ШЫДЫРАА ШЫДЫРАА «А. КАРПОВ— шылгарангай шыдыраачы»

Ам чурттуг шыдыраа талазы-биле дээли мергезилдик шыдыраачыларынң чемпиондады Ленинградка эрткин. Чога суралыг апарган бүтү шыдыраачыларынң аңа киршишкени барганырында, боламыже, Карповтун чылдагааны эң чөптүг. Шүүдөде киржир кордалдыларын маргылдааның кедерге күженишкенин ойнан келген соонда Карпов дымшанып алыр эргелик болган. Бодунуң спорт кылды, театрлар, маркалар чырынып эрттирер турар чылгы үезинде Бенин Анатолий делегейиниң бири чери дээр Роберт Фишер-биле шүүдө маргылдааны ойнаарында белеткени алырын база болуп турар.

Делегейин шыдыраа федерациязынң сагындырыг амыдырал берип турарында Фишер «комунда» берген, ыңчангаш бодунуң чемпион ады камгалавас, делегей чемпиону болурун шүүдө маргылдааны болбас деп турарлар база-ла хей. Аңа мичаалдыр амыдырал тырттып каал: оң коргар-даа магат чок!

Бизде Фишерниң тренери турган, оң могадычалык шынал-ла билер, америк гроссмейстер Роберт Бирн Карпов биле Корчнойн шүүдө маргылдааның 17 дугаар садымынң соонда «Нью-Йорк таймс» солуга мында деп мелегезе: «Фишер ойнавас, ыңчангаш Карповту делегей чемпиону кылдыр санап болур».

Донга долу алдын МНСК областың Лельск районунң Васовье деп көдээ суурунң чогуундан 750 ажы алдын, менгун чоостар тыываган. Ол канчаар болган дээр, сески классчалар Волода Кушеревич, Чая Мила болгаш Волода Каминский аңдары чардыган шөл чыны-биле эртин бар чораш, кичтик стурей дон довурак көрүп каанар. Олар оңу көпартырага бурун шагынч аалды чоостары кылдайчык берип-тур. Оон солдар ук шыгачын ур үеде каагайап келген чаражи көчүт дога казып уштуп алганын.

Маргылдаа июньда эгелээр

Шыдыраага делегей чемпиону ат дээр Роберт Фишер биле Анатолий Карповтун аразында маргылдаа 1975 чылдың ноябда эгелээр көрдүңер. Ол дугайында шыдыраа талазы-биле Азияның бири чемпионунуң бир эвес Фишер Карпов-биле

ойнарындан ойталаар болза, совет гроссмейстер делегейинң чаа чемпиону кылдыр чарлаарын аңа болган парлагга конференциязынга Эйве база каттап бадтыккан.

Маргылдааның болур черин делегейин Шыдыраа федерациязы 1975 чылдың февраль 17-де Амстердамга болур хуралыга шиттирээр.

«Х Улуг хурал» колхозта Баян-Кол суурунң калуунуң көскү черинге «Крокодил», «Тенинг булуң» деп шүтүмүчүлөлдү хана солдулар, «Малык» деп хана солун бо-ла көстүп келир. Оларныкы чыныга хей оң чылгы, ылаңгы хей-интининиң корум-чурму үрел, аргалап, хулганнап турганыны шооткан чидик сөстөрүн кичээлге номузу бээрлер. Хана парлагызын оң материалда, дружиниктерин, хей-инти организациязының хамаатыларын, хомуудал-билдиршикчине р и неге үндөзүлгө, корум-чурму үрэн чамдык кижилерин херээн эш хуузуңуң судуңга сайгыры көрүп турар.

ШЫДЫРАА КОМПОЗИЦИЯЗЫ

Бо төвүп турар чылдың баштайгы чартымында бистиң солунуш шыдыраа композициязын баштайгы билгелерин парала эгелээр, оон сезин үндүргөн болгай. Ол кичээлдер кезек үзүлгөсүн, ам оңу парларын үргүлүзүр-дир бис. Кичээлдер Самгадалда чурттап, ажылап турар ижектер-механик, бири разрядтың шыдыраачы П. Артаманов чорудуп турар.

Аң таланың төвези 1. Сд2 көш кылгаш, кара нояның шүтүмүндө турган мерезин базырыптар, мерзе ол шүтүмүндө өскээр үнүп шыда-вас, чүге дээрже нояны чадагай калыр. Бир эвес кара мерзе ак төвези «d2» кезекке чиптер болза, ак айт 2. Кс4 көжүп, кара нояны мадалып калар. Ыңчалда-даа кара мерзе ол шүтүмүңүң үнүңа шимчеп болур эргелик болгаш боду 1. Фd4 көш кылдып «e3» шүтүмүндө турар ак нояның базырыл айткылаң ак айтты базырып алыр. Мерезинң базырымышында хөвээр байдалын ажыткып алгаш, ак терге 2. ЛdX көжү-биле кара нояны мадаллар.

Базырышкындан үер арганын алып-буру сорулгалыг ажылап болур. Бо көргүскен чикесте ак тала, базырышкында үер арганы кара төвөш албадап көжөрүнө кергелээ.

Көдээ Совет эш хуузуңуң судунуң ажал палын картал салында балдыл, чоруткан ажылыңды дугайын дидиңап турар. Эш хуузуңуң судун көшүлгө Советтин күткөсө кеңигүкү № 1 хойжу бригадалың бригадир А. Хөвезичи удуртуп турар. Оон составы чедик кижилг. Чыл иштинде эш хуузуңуң суду колхозтук өңчүтү оорун-төтөгезин 12 кижиниң херээн көргөп, 1 муң ажыг рублдан колхозка эгиттирер. Ойнашкан ажылыңа харыса-салга чок хей-интиниң корум-чурму үрэн чамдык кижилерин херээн көрүп, чоруткан Эш хуузуңуң суду чоң мурунун өртөдү чылдык-на берип турар.

ТОСКУ КИЧЭЭЛ

Бир өңчүг үзүп көштүг бола биле өңчүг нояның аразында чыгыш шүтүмүг турган калды-бир боданың көжү колдууда кичээлгелгелгел болур. Ында таварыгына башышкын дег алаар. Эске таланың нояны биле ол таланың каңды-бир боданы чыгыш шүтүмүг турал ол боданы мерзе, тесе, терге базырып алгаш, оң көжү илдеп чок болдуруп каар.

ОНГУ КИЧЭЭЛ

Базырышкындан боданың айткылаң айткылаң оң хосталып алырын базырышкындан үери дээр. Базырышкындан үериниң сорулгалы — базырт-ка боданы илдепкейер, оңу берге байдалдан хостап алыр болур.

Шын тышкан

Бо чылдың декабрь 6-да үген № 285 «Шын» солууда үген бодалганы Кызылдың № 2 школаның өөрөнкчизи В. Сарыгал, Улуг-Хеминиң Хайыракан суурда Г. Монгуш, М. Кызыл-оол шын тышканыр.

Биздин редакцияның адреси: Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Пом үндүрөр чер, полиграфия болгаш оон садкыны талазы-биле өргөлдөшүн типография. (Кызыл, Шетиникин Кичээлдер үндүмүзү бажы № 1).

САНАКЧЫЛАР КОНКУРУЗУ

Бай-Хаактың Булгура бажыңга райкүссөмүнүң сак кидизиниң болгаш тус черде Куртун банканынң контора-зының инициатива-биле санакчылар конкурзу болуп өрткөн. Анык специалистериниң мындыг илдеп конкүрузу Танды районда бир дугаар болуп турар, ыңчангаш ол бай-хаакчыларга сөзү-даа болган.

Программада чүгле мергезилге хамаарышкан озадылар бердинген эвес, харын уран чүүд, бажың алың болгаш кылдары талазы-биле айтыргалар бар. Конкүрста киржип турар кижжи бүрүзү алган балдарынын түтүндө үндүргөп демдек алыр үжүр-лүт.

Түндөнде бирги черин Тандының мпш ажил-агылы-ның бүтхалтери комсомолчу В. П. Фадина алган. Ийгини БМК-585-тин бүтхалтери В. А. Чистякова, үшкүзүн Куртун Банканың район конторазының ажилдачы Г. А. Яровикова эвээр.

В. МАМЫШЕВ, Танды район.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

- ДЕКАБРЬ 28-ТЕ МОСКВАДАН 12.00—Дамчыдылгалар программасы. 12.05—Медээлер. 12.10—«Калдыш», Эртем институтунинг програм-масы. 12.40—Өңүт телекөргүзүп. Мультифильмдер програм-масы: «Хуулааыи карак-шыл», «Агаарын өскерттир». 13.10—Өңүт телекөргүзүп. «Кижжи, Чер, Октябрь». Дамчыдылгалы Совет Энциклопедия Маалыры, СССР-ниң ужудукчу-консоноватчы В. И. Севастьянов эрттирер. 13.40—Өңүт телекөргүзүп. «Амыттар аразында». 14.40—«Уе куулаашкыны» кыскажылдык. Кинтала чурттарында экономикалыга кра-зис. 15.00—Музыкалыг програм-ма, «Эртенги ронга». 15.35—«Медээ» «Современ-ный» театрыннң филь-мизиниң баштайгы көргүзүп. Р. Каутгер, «Бо-дуан ортузу». 16.45—Уруларга, Мультифильм. МОСКВАДАН 16.55—«Бодунуң ортузу» деп фильм-иниңиң уланычы. 17.00—Музыкалыг програм-ма. 18.00—«Недееда болушкун-нары тайыбалар». Дамчыдылгалы. 18.15—«Тываның недееды». Информастыг програм-ма. 18.30—Уруларга, Мультифильм. 18.35—«Медээ». Дамчыдылгалы. МОСКВАДАН 19.20—Өңүт телекөргүзүп. «Модууд чырык хуну». 20.20—Д. Покрастын авторжу келгезин. Эвээрлер Бажиңың Колонизаг залында дамчыдылгалы. 22.20—Өңүт телекөргүзүп. «Танды алычы». 22.50—23.00—Чалсар. 23.00—23.30—«Уе». Информастыг программа.

Эш хуузуңуң суду

«Х Улуг хурал» колхозта Баян-Кол суурунң калуунуң көскү черинге «Крокодил», «Тенинг булуң» деп шүтүмүчүлөлдү хана солдулар, «Малык» деп хана солун бо-ла көстүп келир. Оларныкы чыныга хей оң чылгы, ылаңгы хей-интининиң корум-чурму үрел, аргалап, хулганнап турганыны шооткан чидик сөстөрүн кичээлге номузу бээрлер. Хана парлагызын оң материалда, дружиниктерин, хей-инти организациязының хамаатыларын, хомуудал-билдиршикчине р и неге үндөзүлгө, корум-чурму үрэн чамдык кижилерин херээн эш хуузуңуң судуңга сайгыры көрүп турар.

КИНО

ДЕКАБРЬ 28-ТЕ «НАЙБАРЛА»: «Сургааттырып турар кижилер» 9.45, 11.30, 13.15, 15.00, 17.15, 19.00, 20.40 шактарда. «ПИОНЕР» «Салгыткыч» 9.00, 10.40, 15.55, «Робинзон Крузон» амыдыралы болгаш элестиг ужураалары 14.10, «Шычы сес» 12.40, 18.40, 21.00 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Иина» 15.00, «Боттарымынга» — хары, өскөлөгөр — өңчүк» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда. «ВОСТОК»: «Дайыма дайында дег» 14.30, «Айт муңгай бажы чок кижжи» 16.20, 18.20, 20.20 шактарда.

Тиражи 16056. ЧАГЫГ № 2771. СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР. ТС—01314.